

Ірина Михайлівна ПАРАСІЙ-ВЕРГУНЕНКО

доктор економічних наук,
професор кафедри обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ДИСКУРСИВНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ ВИТРАТ ЗА ЕКОНОМІЧНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ НА ПРИКЛАДІ ОЛІЙНО-ЖИРОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Парасій-Вергуненко, І. М. Дискурсивний підхід до аналізу витрат за економічними елементами на прикладі олійно-жирових підприємств [Текст] / Ірина Михайлівна Парасій-Вергуненко // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2015. – Том 20. – С. 263-269. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Традиційні методи факторного аналізу витрат за економічними елементами, такі, як ланцюгові підстановки, інтегральний та логарифмічний методи, якщо їх використовувати кожен окремо в сучасних ринкових конкурентних умовах, вже не розкривають достатньою мірою їх взаємозалежність у формуванні рентабельності підприємства. У прикладних економічних науках розрізняють дві групи показників рентабельності як відносних показників, у яких прибуток зіставляється з деякою базою, яка характеризує підприємство або з «ресурсного» «витратного» боку, або з боку сукупного доходу. Від цього і, враховуючи зацікавленість користувача, вибір коефіцієнтів для оцінки фінансового стану залежить від алгоритму, точніше від того показника ефекту, який застосовується в розрахунках рентабельності.

Особливістю побудови будь-якого відносного показника, до яких і відносяться коефіцієнти рентабельності, полягає в ідентифікації відповідних один одному компонентів цього показника, тобто чисельника і знаменника. Ми ідентифікували знаменник дробу як показник величини витрат з основними структурними складовими, а чисельник - як дохід.

Як свідчить вивчення досвіду роботи у сфері економічного аналізу фінансового стану підприємства, на практиці питання рентабельності частіше вивчаються за допомогою багатфакторних функціональних моделей. При цьому найбільше поширення отримали мультиплікативні моделі, які поєднують у собі методи ланцюгових підстановок, інтегральний та логарифмічний.

Здійснення на прикладі олійно-жирового підприємства запропонованого підходу до побудови складних багатфакторних мультиплікативних моделей рентабельності, реалізація і аналіз яких на основі спостережень сукупності даних, які відносяться до категорії часових рядів, може успішно проводитися за допомогою алгоритмів і програмного забезпечення, розроблених і модифікованих у межах нашої роботи, що підтверджено практикою.

Ключові слова: факторний аналіз; рентабельність; метод ланцюгових підстановок; інтегральний метод; логарифмічний метод.

Iryna Mykhailivna PARASII-VERHUNENKO

Doctor of Economics,
Professor,
Department of Accounting in Credit and Budgetary Institutions and Economic Analysis,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

DISCURSIVE APPROACH TO THE ANALYSIS OF ECONOMIC ELEMENTS EXPENSES ON THE EXAMPLE OF OIL AND FAT ENTERPRISES

Abstract

Traditional methods of factor analysis of costs by economic elements such as the chain of substitution, integral and logarithmic methods, if they can be used separately in today's competitive market conditions are not sufficiently reveal their interdependence in the formation of profitability of an enterprise. In applied economic sciences there are two groups of indicators as profitability ratios in which income is compared with some base which characterizes

the company on "resource" "costly" hand, or from the point of view of total income. Up to this point and taking into account the interest of the user selection factors to assess the financial condition depend on the algorithm or to be more exact on the index, which is used in the calculation of profitability.

The peculiarity of the construction of any relative index, to which factors of profitability can be applied, is in identification of relevant components of the index, ie. the numerator and denominator. We have identified the denominator as an indicator of the value of the cost of major structural components and the numerator - as income.

As the study of experience in economic analysis of the financial condition of the company shows, in practice the issue of return is often studied with the help of using of multi-functional models. Thus the most widely used are multiplicative models that combine techniques of chain substitutions, integral and logarithmic ones.

On the example of oil and fat enterprise it has been proposed the approach to build complex multiplicative models of profitability. Their implementation and analysis are based on the observations of data set, which are classified as time series and can be successfully carried out with the use of algorithms and software which have been developed and modified within our work and are confirmed by practice.

Keywords: factor analysis; return; the method of chain substitutions; integral method; logarithmic method.

JEL classification: M410

Вступ

Одним з найважливіших прийомів економічного аналізу є порівняння показників у динаміці і статистиці. Для отримання об'єктивних результатів при використанні вказаного методичного прийому необхідно привести відповідні показники до зіставності.

Нині жодна з форм офіційної бухгалтерської звітності не передбачає приведення показників до зіставності, хоча ця проблема набула особливої актуальності, оскільки з переходом до ринкових відносин підсилюється вплив наступних факторів:

- кон'юнктура ринку змушує підприємство динамічно обновлювати номенклатуру і асортимент, а також змінювати структуру продажів продукції, робіт, послуг;
- інфляційні процеси об'єктивно призводять до зміни вартісних показників обсягів виробництва і продажів продукції, робіт, послуг;
- наявність додаткових інфляційних витрат на виробництво і збут.

Під впливом названих факторів змінюються показники прибутку і рентабельності, які в підсумку характеризують ефективність використання ресурсів. З наведених причин результати порівняльного аналізу економічних показників на основі даних офіційної звітності як у статистиці, так і в динаміці, не дають об'єктивної оцінки змін, що відбулися.

Питанням факторного аналізу витрат за економічними елементами на виробництво продукції присвячено праці вчених-економістів, серед яких М. І. Баканов [1], В. Т. Доля [3], О. М. Марюта [4], В. О. Мец [6], М. Г. Чумаченко [7], О. В. Олійник [8]. Найважливішою проблемою сьогодення при проведенні економічного аналізу за допомогою показників рентабельності є те, що в економічній літературі і нормативних документах пропонується велика кількість методик визначення рентабельності діяльності окремих підприємств та їх сукупності за кваліфікаційними ознаками, а також регіонів і держави загалом, у яких основною відмінністю є різний перелік прибутків, за якими визначається рентабельність, і показників, відносно яких вони розраховуються.

У світовій економічній практиці відомі різні їх інтерпретації, але при дослідженні фінансового стану підприємства основними є показники рентабельності. Реалії сьогоденних конкурентних умов вимагають методичних розробок стосовно окремих галузей економіки, що і викликало необхідність нашого дослідження.

Мета та завдання статті

Метою та завданнями статті є вдосконалення методики факторного аналізу витрат олійно-жирових підприємств на базі сучасних економіко-математичних методів і концептуально структурованих типів залежностей.

Виклад основного матеріалу дослідження

Кількісна характеристика взаємозалежних факторів здійснюється за допомогою факторних (незалежних, екзогенних) ознак (показників) і результативних (залежних, ендогенних). Сукупність факторних і результативних ознак, пов'язаних одною причинно-наслідковою залежністю, називається факторною системою.

Формалізацією факторної системи може бути математична формула (модель), яка виражає реальні залежності між факторами. Можливість побудови економіко-математичної чи факторної моделі

економічної системи свідчить про високий ступінь пізнання і про можливість найбільш строгого і послідовного її аналізу із застосуванням сучасних засобів математики, економіко-математичного моделювання і комп'ютерної техніки. Але, на нашу думку, застосування економічних моделей для практичних розрахунків потребує не написання програми для ЕОМ, а умінь побудови моделі і проведення її аналізу, тобто виявлення властивостей моделі (а водночас - і властивостей ще не знайденого рішення) перед підготовкою числової інформації для розрахунків.

У сучасній фаховій літературі при вивченні теоретико-методологічних і методичних основ інструментарію економічного аналізу, як правило, приводять інтерпретацію існуючих залежностей з позицій поведінки системи, яка описує деяке явище і яка кількісно характеризується сукупністю показників. Систему називають жорстко детермінованою, якщо при заданих початкових умовах вона переходить до єдиного, визначеного стану; система називається ймовірнісною, якщо при тих самих початкових умовах вона може переходити в різні стани, що мають різні ймовірності.

Як свідчить практичне застосування інструментарію економічного аналізу, існують досить суттєві відмінності у методах вирішення задач, за допомогою яких описуються ймовірнісні моделі з відомою функцією розподілу ймовірностей і моделей з невизначеною функцією розподілу [3].

Тому концептуально-структурна класифікація типів залежностей, які підлягають дослідженню в процесі аналізу, на функціональні (визначені) і невизначені, а невизначені - як ймовірні і стохастичні, на нашу думку, є більш прагматичною. Залежність називається функціональною або жорстко детермінованою, якщо кожному значенню факторної ознаки відповідає цілком визначене невідповідне значення результативної ознаки. Як приклад, можна навести залежності, реалізовані в межах відомої моделі факторного аналізу рентабельності підприємства, обсягу випуску продукції, прибутку.

Розбіжності в проведенні факторного аналізу детермінованих, ймовірнісних і стохастичних моделей обумовлюються наступними обставинами. Застосування конкретних прийомів факторного аналізу у випадку дослідження жорстко детермінованих моделей має набагато менше обмежень порівняно із ймовірнісними і стохастичними моделями. Якщо побудовано економічно обґрунтовану детерміновану економіко-математичну модель, то вона може бути проаналізована за допомогою будь-якого методу економічного аналізу, причому результати аналізу не будуть мати значущої розбіжності.

Детерміновані моделі економічного аналізу досить поширені, особливо в просторі традиційного ретроспективного аналізу. Аналіз за допомогою детермінованих моделей має низку особливостей.

По-перше, при детермінованому підході факторна модель поширюється тільки на систему факторів, які можуть бути об'єднані в модель. Межею поширення таких моделей є довжина неперервного ланцюга прямих зв'язків. По-друге, цей підхід дозволяє розмежувати результати впливу одночасної дії факторів, які не можуть бути об'єднані в одній моделі. Таким чином, відбувається абстрагування від дії інших факторів, а вся зміна результативного показника повністю приписується впливу факторів, які залучені в модель. По-третє, детермінований аналіз може виконуватись для одиничного об'єкта при відсутності сукупності спостережень.

Розглядаючи економіко-математичні моделі різного типу, які дозволяють структурувати та ідентифікувати взаємозв'язок між основними показниками фінансового стану підприємства, консеквентною можна вважати таку класифікацію: дескриптивні, предикативні і нормативні моделі.

Усі існуючі види моделей детермінованого економічного аналізу певними перетвореннями можна звести до розгляду трьох типів залежностей: адитивної, мультиплікативної і кратної, що дозволяє дещо розширити моделі і деякою мірою усунути недолік детермінованого факторного аналізу, який полягає в неможливості залучення до моделі довільного набору факторів. Так подовження адитивної моделі пов'язано з деталізацією доданків, у мультиплікативних – деталізацією співмножників. У кратних моделях деталізуються чисельники і знаменники на основі деталізації доданків та співмножників.

Одним із найбільш відомих методів виміру впливу окремих факторів на динаміку узагальненого є метод ланцюгових підстановок у різних технічно спрощених його варіантах. Цей метод є досить поширеним у факторному аналізі і витримав критику вчених протягом декількох десятиріч. До сьогодні триває дискусія про доцільність його використання і висувуються твердження, що не слід застосовувати цей метод у економічному аналізі тому, що при зміні послідовності заміни базових величин окремих часткових показників-факторів фактично змінюється кількісний результат розрахунку впливу певного фактора на зміну узагальненого показника [1].

Хоча сам факт впливу послідовності підстановок, яка застосовується, на результати розрахунків є беззаперечним, він не може слугувати основою для відмови від використання цього методу. Не тільки метод ланцюгових підстановок, але і будь-який інший економіко-математичний апарат виміру не може автоматично забезпечити достовірні результати без попереднього теоретичного розкриття та обґрунтування зв'язків між явищами, процесами і змінами під їх впливом показника, що вивчається.

Без попереднього розподілу сукупності, що досліджується, на типологічні групи, однорідні за економічним змістом, навіть середні величини, виявляються фіктивними і набагато більше

викривляють результати досліджень, ніж це може бути при довільній науково необґрунтованій послідовності ланцюгових підстановок. Саме так і один з найбільш складних і трудомістких методів виміру зв'язків між факторами і їх сукупним впливом на предмет, що досліджується, - багатофакторний кореляційний і регресійний аналіз - часто призводить до цілковито абсурдних результатів, коли при попередньому якісному аналізі не була, наприклад, врахована мультиколінеарність факторів, що залучаються до моделі.

Задача полягає в теоретичному обґрунтуванні умов залежності факторів один від одного, при дотриманні яких метод є ефективним. Наукова неспроможність методу ланцюгових підстановок є безпідставною, а сам метод, з огляду на простоту і природність, має право на існування, був і залишається одним із основних економіко-математичних методів елімінування, на першому етапі застосування якого проводиться групування структурних факторів на показники кількості і якості, а також їх розподіл на первинні і похідні.

Обмеженість методу визначається дотриманням таких умов, як неперервності підінтегральної функції, де аргументом є економічний фактор, зміна функції між початковою і кінцевою точками елементарного періоду за певною прямою, постійністю зміни факторів, незалежність факторів, великий обсяг обчислень, що потребує застосування комп'ютера, а звідси - відповідного алгоритмічного і програмного забезпечення.

Загальне правило математики - вибрати найбільш простий і економічний шлях вирішення задачі - поширюється і на економічний аналіз фінансового стану підприємства. Але в практичному економіко-математичному аналізі досить часто для вирішення простої аналітичної задачі застосовують трудомісткий як за способом розрахунків, так і за економічною інтерпретацією отриманого результату новий економіко-математичний метод.

На підтвердження зазначеного вище звернемося до логарифмічного методу. Розглядаючи вітчизняну аналітичну практику в історичному аспекті (більш як за тридцять років), слід зазначити, що за цей час нам не довелося зустріти конструктивної критики цього методу чи результатів, отриманих при його застосуванні. Звісно, у фахових джерелах наводилися певні обмеження в застосуванні методу, особливо при факторних дослідженнях кратних моделей. Але логарифмічний метод є строго математично обґрунтованим, „обходить” проблему розподілу „нерозподіленого залишку”, який „логарифмічно” розчиняється.

Єдиний недолік методу при дослідженні мультиплікативних моделей полягає у випадках, коли ним користуватись не можна. Хоча такі випадки поодинокі, але запропоновано усунути і цей недолік, що дозволяє зняти будь-які обмеження у застосуванні логарифмічного методу факторного аналізу для дослідження мультиплікативних залежностей, а також виведено рекурентну формулу, яка не має обмежень у застосуванні і може бути використана у факторному аналізі будь-яких мультиплікативних моделей.

Логарифмічний метод для аналізу мультиплікативних залежностей, до яких певними перетвореннями можна звести кратні моделі і якими, здебільшого, описуються факторні моделі аналізу рентабельності підприємства та економічного зростання, є кращий, тому що в інтегральному методі необхідно дотримуватись вимог неперервності функції і нескінченно малої зміни факторів, чого в економіці майже не зустрічається, оскільки більшість показників змінюються дискретно. Крім того, в економічних дослідженнях часто необхідно проводити аналіз не абсолютних, а відносних показників, а перехід від абсолютних показників до відносних - це операція за математичним змістом близька до логарифмування.

З точки зору алгоритмізації обчислювальних процедур, формули логарифмічного методу мають найменшу кількість обчислень, більш прості і зручні в користуванні. При цьому різниця в результатах обчислень, отриманих різними методами, незначна, не більше допустимої похибки і має лише теоретичне значення.

Крім того, застосування логарифмічного методу дозволяє паралельно вирішити проблему несиметричних розподілів. Це розподіли, які не є ні симетричними, ні нормальними, оскільки значення даних на одній стороні кривої затухають швидше, ніж на другій. При проведенні економічного аналізу фінансового стану асиметрію можна зустріти досить часто (наприклад, обсяг продажів, величина активів).

Найбільше поширення серед методів сучасного факторного аналізу отримали два: метод головних компонентів і безпосередньо сучасний факторний аналіз. Відмінності між ними полягають у наступному:

- сучасний факторний аналіз дає можливість звести вихідні факторні ознаки до меншої кількості узагальнених факторів, кожна з яких є лінійною комбінацією вихідних ознак;
- у методі головних компонентів число узагальнених факторів (вони і називаються головними компонентами) точно дорівнює числу вихідних факторних ознак, але вони упорядковані за спадковим внеском кожної компоненти у вихідну дисперсію факторів.

Зазначимо, що методи аналізу, які можуть застосовуються при імовірнісній і стохастичній залежностях результативного та факторного показників, кількісно становлять абсолютну більшість у загальній сукупності економіко-математичних методів, оскільки саме такі залежності є пріоритетними в соціально-економічній системі. Але, як свідчить вивчення досвіду економічних досліджень у сфері діяльності суб'єктів господарювання, на практиці частіше використовуються методи досліджень функціональних залежностей. При цьому серед останніх найбільшого поширення набули методи вивчення мультиплікативних залежностей показників, які належать до категорії методів факторного аналізу – методів послідовного елімінування факторів.

Якщо факторний аналіз є багатовимірним аналізом залежностей між зміною факторів, то кластерний аналіз – один із методів багатовимірного аналізу, який застосовується для групування (кластеризації) сукупності, елементи якої характеризуються багатьма ознаками. Процес кластеризації достатньо трудомісткий, його доцільно проводити на комп'ютері з певним програмним забезпеченням.

Побудова мультиплікативних моделей може здійснюватися теоретико-евристичним шляхом на основі дослідження сутності узагальненого показника. Але узагальнюючи накопичений досвід застосування мультиплікативних моделей в економічному аналізі, з метою проведення ефективного кількісного і якісного аналізу, сформулюємо загальні принципи і формальні правила побудови багатфакторних мультиплікативних моделей.

1. Мультиплікативна модель повинна бути економічно обґрунтованою, тобто місце фактора в моделі повинне відповідати його економічній ролі у формуванні результативного показника.
2. Мультиплікативні моделі доцільно будувати із двофакторної повної моделі шляхом послідовного розчленування на складові фактори, між якими існує (теоретично доведена на основі аксіоматичного підходу) прямо- або обернено пропорційна залежність і наявність зв'язку „причина-наслідок”.
3. Мультиплікативна модель повинна бути такою, щоб фактори можна було укрупнювати і зліва направо, і справа наліво, а добуток двох будь-яких, що знаходяться поряд, був би економічно зрозумілим фактором більш високого порядку.
4. Вирішення задач, за допомогою яких описуються мультиплікативні моделі, доцільно і ефективно проводити спрощеними методами, які дають досить повне уявлення про кількісний вплив зміни факторів на результат їх взаємодії в будь-яких випадках, коли шляхом попереднього теоретичного дослідження взаємозв'язку змінних факторів можливо заздалегідь обґрунтувати послідовність (або застосувати логарифмічний метод).

Використовуючи вказані методичні особливості, апробовано їх на факторному аналізі витрат на прикладі окремого олійно-жирового підприємства ТОВ «Катеринопільський елеватор», що входить у Черкаську регіональну групу. (табл.1)

Таблиця 1. Факторний аналіз витрат за економічними елементами

№	Елементи витрат	За попередній період		За звітний період		Відхилення витрат на 1 грн від продажу, коп.	Сума відносно економії витрат, тис. грн
		Сума, тис. грн	Витрати на 1 грн від продажу, коп.	Сума, тис. грн	Витрати на 1 грн від продажу, коп.		
1	Матеріальні витрати	355319	86,43	437250	89,63	3,20	15627,4
2	Витрати на оплату праці	14807	3,60	15154	3,11	-0,50	-2416,0
3	Соціальні відрахування	4293	1,04	4466	0,92	-0,13	-628,1
4	Амортизація	415	0,10	1167	0,24	0,14	674,6
5	Інші витрати	26510	6,45	30658	6,28	-0,16	-798,8
6	Всього витрати	401344	97,62	488695	100,18	2,55	12459,0
7	Дохід від продажу	411108	X	487822	X	X	X
8	Рентабельність	X	2,3	X	-0,17	-2,47	X

Таким чином, рентабельність витрат і кількісний вплив на зміну її величини зміни таких показників, як рентабельність продажів (x_1^t/x_2^t), частки виручки від продажів у загальній сумі доходів (x_2^t/x_3^t), частки доходів на 1 ум.од. витрат підприємства (x_3^t/x_4^t), частки доходів на 1 ум.од. позикового капіталу (

x'_4/x'_5), співвідношення позикового і власного капіталу (леверидж або фінансовий важіль - (x'_5/x'_6)), можуть бути обчислені одним із методів факторного аналізу.

Для розрахунків факторного аналізу рентабельності за елементами витрат на ТОВ «Катеринопільський елеватор» запропоновані адаптовані до національних стандартів звітності багатофакторні моделі, які є основними в аналізі фінансового стану підприємства і належать до категорії часових рядів. Реалізація таких моделей здійснювалась методами детермінованого факторного аналізу, зокрема ланцюгових підстановок, інтегрального та логарифмічного методів. Результати розрахунку наведено в табл. 2.

Таблиця 2. Результати проведення факторного аналізу за узагальненим показником рентабельності

№ з/п	Показники (фактори)	Позначки	Базові (планові) тис. грн $x_i^0, (i = \overline{1,6})$	Фактичні (звітні) тис. грн $x_i^1, (i = \overline{1,6})$	Вплив за методами (тис. грн)		
					ланцюгових підстановок	інтегральним	логарифмічним
1.	D / MB	x_1	1,157	1,116	-0,03641	-0,52256	-0,03664
2.	$MB / ВП_p$	x_2	23,997	28,854	0,200569	0,35953	0,187201
3.	$ВП_p / A$	x_3	35,678	12,985	-0,75787	-1,0354	-1,02654
4.	A / CB	x_4	0,097	0,261	0,733187	0,9356	1,005284
5.	IB / BB	x_5	0,162	0,164	0,11524	-0,2435	-0,10562
6.	CB / IB	x_6	0,066	0,063	-0,04779	-0,0579	-0,04725
7.	P	z	1,024	0,998			
8.	Баланс відхилень $\sum_{i=1}^6 \Delta x_i - \Delta z$				0		

де,

D / MB – Дохід / Матеріальні витрати

$MB / ВП_p$ – Матеріальні витрати/Витрати оплати праці

$ВП_p / A$ – Витрати оплати праці/Амортизація

A / CB – Амортизація/ Соціальні відрахування

CB / IB – Соціальні відрахування/ Інші витрати

IB / BB – Інші витрати/ Всього витрати

P – Рентабельність

Висновки та перспективи подальших розвідок

Здійснений факторний аналіз витрат за економічними елементами по досліджуваному олійно-жировому підприємству показав, що найбільш вразливим для нього є матеріальні витрати, які в ринкових умовах залежать від кон'юнктури цін на закупівлю сільськогосподарської сировини. Останні залежать не тільки від системи контролю за її витрачанням, але й від врожайності року та цін на світовому ринку.

Отже, факторний аналіз є дієвим економічним механізмом у системі управління діяльністю кожного олійно-жирового підприємства галузі харчової промисловості.

Список літератури

1. Баканов, М. И. Теория экономического анализа: [ученик] / М. И. Баканов, А. Д. Шеремет. [4-е изд. доп. и перераб.]. - М.: Финансы и статистика, 2002. -416 с.

-
2. Головка, І. В. Утилітарний інструментарій діагностики фінансового стану підприємства: монографія / І. В. Головка, С. О. Шарманська. – К.: Видавництво «Фенікс», 2014. – 296 с.
 3. Доля, В. Т. Экономический анализ: теория и практические методики: учебное пособие. / В. Т. Доля – К.: Кондор, 2003. – 208 с.
 4. Марюта, О. М. Статистичні методи і моделі в економіці: [монографія] / О. М. Марюта, Н. Є. Бойцун. – Дніпропетровськ: Пороги, 2002. – 384 с.
 5. Мец, В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: [навч. посіб.] / В. О. Мец. – К.: Вища школа, 2003. – 278 с.
 6. Партии, Г. О. Управління витратами підприємства: концептуальні засади, методи та інструментарій: монографія / Г. О. Партии. – К.: УБС НБУ, 2008. – 219 с.
 7. Чумаченко, М. Г. Дослідження передумов і припущень при аналізі графіка беззбитковості / М. Чумаченко, І. Білоусова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 5. – С. 3-10.
 8. Олійник, О. В. Розвиток економічного аналізу в умовах інституційних змін: монографія / О. В. Олійник. – Житомир: ЖДТУ, 2008 – 652 с.

References

1. Bakanov, M. Y. & Sheremet, A. D. (2002). *Teoriya ekonomycheskoho analyza*. Moscow: Fynansy i statistika.
2. Holovko, I. V. & Sharmans'ka, S. O. (2014). *Utylitarnyy instrumentariy diahnostyky finansovoho stanu pidpryyemstva*. Kyiv: Feniks.
3. Dolya, V. T. (2003). *Ekonomycheskyy analiz: teoriya y praktycheskye metodyky*. Kyiv: Kondor.
4. Maryuta, O. M. & Boytsun, N. Ye. (2002). *Statystychni metody i modeli v ekonomitsi*. Dnipropetrovs'k: Porohy.
5. Mets, V. O. (2003). *Ekonomichnyy analiz finansovykh rezul'tativ ta finansovoho stanu pidpryyemstva*. Kyiv: Vyshcha shkola.
6. Partyu, H. O. (2008). *Upravlinnya vytratamy pidpryyemstva: kontseptual'ni zasady, metody ta instrumentariy*. Kyiv: UBS NBU.
7. Chumachenko, M. H. & Bilousova, I. (2006). *Doslidzhennya peredumov i prypushchen' pry analizi hrafika bezzbytkovosti*. Bukhhalters'kyy oblik i audit, 5, 3-10.
8. Oliynyk, O. V. (2008). *Rozvytok ekonomichnoho analizu v umovakh instytutsiynykh zmin*. Zhytomyr: ZhDTU.

Стаття надійшла до редакції 27.05.2015 р.